

Література

1. Конвенція про права інвалідів : підписана 13 грудня 2006 року // Офіційний вісник України. – 2006. – № 17. – Ст. 799.
2. Про ратифікацію Конвенції про права інвалідів і Факультативного протоколу до неї : Закон України від 16 грудня 2009 року № 1767-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 9. – Ст. 77.
3. Про затвердження Державної цільової програми «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів» на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2012 року № 706 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 59. – Ст. 2369.
4. Кодекс цивільного захисту України // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 34–35. – Ст. 458.
5. Про затвердження Правил улаштування та експлуатації систем оповіщення про пожежу та управління евакуацією людей в будинках та спорудах : Наказ Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи від 18 травня 2009 року № 338 // Офіційний вісник України. – 2009. – № 50. – Ст. 1712.
6. Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2013 року № 841 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 92. – Ст. 3386.
7. Про обласну комісію з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій : Постанова, затверджена Розпорядженням голови Харківської обласної державної адміністрації 29 березня 2013 року № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kharkivoda.gov.ua/uk/article/view/id/514>.
8. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні : Закон України від 21 березня 1991 року № 875-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 21. – Ст. 252.

Анотація

Паровишник О. В., Шапошников О. К. Про забезпечення прав інвалідів у ситуаціях надзвичайного характеру. – Стаття.

Статтю присвячено розгляду окремих особливостей організації діяльності із забезпечення прав інвалідів у ситуаціях надзвичайного характеру.

Ключові слова: інвалід, надзвичайна ситуація, інформаційне забезпечення, евакуація, волонтери.

Аннотация

Паровишник А. В., Шапошников А. К. Об обеспечении прав инвалидов в ситуациях чрезвычайного характера. – Статья.

Статья посвящена рассмотрению отдельных особенностей организации деятельности по обеспечению прав инвалидов в ситуациях чрезвычайного характера.

Ключевые слова: инвалид, чрезвычайная ситуация, информационное обеспечение, эвакуация, волонтеры.

Summary

Parovyshnik O. V., Shaposhnikov O. K. The disabled people rights enforcement in emergency situations. – Article.

The article is devoted to consideration of specific features of organization of activities to ensure the rights of people with disabilities in emergency situations.

Key words: disabled person, emergency situation, information support, evacuation, volunteers.

УДК 347.73 (477)

С. В. Литвинов

АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ

Постановка проблеми. Провідну роль у формуванні прибутків бюджетної системи будь-якої країни світу виконують податкові платежі. Незважаючи на те, що основне податкове навантаження лежить на платниках податків – організаціях, частка податків, які сплачуються фізичними особами, має істотне значення для бюджету.

© С. В. Литвинов, 2014

Фіскальний потенціал податків із фізичних осіб достатньою мірою не реалізовується. Якщо в бюджеті України доля податків із фізичних осіб не перевищує 10%, то в розвинених країнах цей показник досягає 30–35%. Ці дані говорять передусім про недосконалість правових норм регулювання оподаткування фізичних осіб. У зв'язку із цим майже всі розвинені держави прагнуть до створення правових та організаційних механізмів забезпечення й захисту прав людини та громадянина незалежно від тієї сфери, де здійснюється реалізація відповідних прав.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідно відмітити, що проблеми адміністративно-правового регулювання податкових відносин були предметом наукового аналізу таких вітчизняних та зарубіжних учених, як В.Б. Авер'янов, В.Т. Білоус, С.В. Берестовий, Д.В. Вінницький, Е.Ю. Грачева, Р.А. Калюжний, І.І. Кучеров, Ю.М. Лисенков, Е.В. Овчаров, І.В. Педь, С.Г. Пепеляєв, Л.А. Савченко, В.О. Шамрай, В.К. Шкарупа, О.В. Староверова, В.А. Яговкіна та інші.

Незважаючи на те, що проблеми захисту прав громадян, а також захисту прав платників податків були предметом наукового аналізу, цілісної концепції захисту прав платників податків – фізичних осіб через низку обставин об'єктивного й суб'єктивного характеру так і не було створено в нашій країні, тому доцільною для України вважаємо імплементацію світового досвіду.

Метою статті є вивчення концепції захисту прав платників податків – фізичних осіб, які функціонують у зарубіжних країнах.

Виклад основного матеріалу. У зарубіжних державах існують різні концепції захисту прав платників податків, а також створено адміністративно-податкові процедури, які визначають режим взаємовідносин платників податків і податкових органів. Необхідно відмітити, що прагнення врегулювати відносини платників податків із податковою адміністрацією в багатьох індустріально розвинених державах привело до ухвалення спеціальних законів. Так, у Франції в 1982 р. було прийнято Звід фіскальних процедур, у США – Кодекс внутрішніх прибутків «Процедура й адміністрація», у Німеччині процедурні норми зосереджено в Положенні про стягнення податків, зборів і мита, крім цього, існує спеціальний Закон Німеччини «Про фінансові суди». У Швеції податкові спори вирішуються відповідно до Адміністративно-процесуального кодексу [3].

Дослідження захисту прав платників податків у зарубіжних державах показує, що цікавим є досвід Данії. У 1994 р. в Данії проживало близько 5,2 млн чоловік, а кількість платників податків складала близько 4,5 млн. На користь платника податків у Данії діє чіткий порядок оскарження рішень податкових органів. Спочатку платник податків зобов'язаний звернутися до місцевого муніципалітету. Ієрархія наступних інстанцій є такою: місцевий податковий трибунал (особливий орган у системі податкової служби), національний податковий суд, звичайний суд. Національний податковий суд Данії складається з 24 суддів, 11 із яких призначається парламентом, 13 – Міністерством оподаткування. За подання скарги до Національного податкового суду Данії стягується мито в розмірі 600 данських крон. Згідно з офіційною статистикою менше 10% звернень до Національного податкового суду Данії вирішується на користь платника податків [5, с. 40].

У Канаді з метою захисту прав платників податків прийнято Декларацію прав платників податків. У США, Великобританії, Канаді, Південно-Африканській Республіці та інших зарубіжних державах існують хартії платників податків. Хартії плат-

ників податків упорядковують відносини податкових органів і платників податків, сприяючи захисту прав платників податків.

Р.Р. Вахітов виділяє загальні риси таких хартій: право на інформацію, на сприяння податкових органів і на висловлювання своєї думки; право оскарження; право платити податок не більше зазначеного; право на визначеність; право на недоторканість приватної сфери; право на конфіденційність і таємницю надання інформації. Обов'язки сторін податкових правовідносин є такими: обов'язок чесної поведінки, обов'язок співпрацювати з податковими органами, обов'язок своєчасно надавати точну інформацію й документи, обов'язок ведення необхідної документації, обов'язок своєчасної сплати податків [4, с. 64].

Засобом захисту прав платників податків є адміністративна (податкова) юстиція. Адміністративна (податкова) юстиція як засіб захисту почала утворюватися в багатьох країнах світу в другій половині XIX ст. Вона формувалася в різних країнах індивідуально, з урахуванням наявних соціальних умов і традицій, випробовуючи вплив пануючих теоретичних поглядів, що склалися в цей період [7].

Сьогодні заслуговують на увагу правові механізми захисту прав платників податків, сформовані в Німеччині [9]. В основі цивільного й податкового законодавства Німеччини лежить концепція протидії зловживанню правом. Фактично ця норма виконує функцію розмежування легальних і нелегальних способів мінімізації податків. У розділі 42 Податкового кодексу Німеччини закріплено положення про те, що платник податків, який під час проведення операції зловживав нормами законодавства, зобов'язаний сплатити податок так, якби подібна операція була проведена без такого зловживання [3, с. 73].

Як відмічає А.Г. Рум'янцев, адміністративні й фінансові суди поширюють свою юрисдикцію майже на одні й ті самі відносини приватних осіб із державними органами управління. Різниця полягає лише в тому, що адміністративні суди не розглядають спори, які виникають із фінансових або податкових відносин. Це віднесено до компетенції фінансових судів [12].

Згідно з німецьким законодавством Федеральним фінансовим судом Німеччини розглядаються такі види справ: публічно-правові спори щодо податків, якщо ці податки встановлено федеральним законодавством, а контроль за їх сплатою здійснюють федеральні фінансові органи або земельні органи; публічно-правові спори стосовно виконання адміністративних актів, якщо ці адміністративні акти, відповідно до Порядку стягнення податків, виконуються федеральними фінансовими органами або земельними фінансовими органами; публічно-правові й професійні спори, якщо федеральним або земельним законом їх розгляд віднесено до компетенції фінансових судів.

Федеральний фінансовий суд Німеччини має право змінити, відмінити акт податкового органу, зобов'язати податковий орган видати відповідний нормативний акт, зобов'язати податковий орган змінити або повернути неправильно стягнуту суму податку, провести податкову перевірку платника податків тощо [12].

У Франції існує близько 4 млн господарюючих суб'єктів, близько 35 млн фізичних осіб, зобов'язаних подавати податкові декларації, і 17 тис. перевіряючих [11, с. 73].

Податкові органи Франції констатують, що перевірити всіх платників податків неможливо, а тому потрібен відповідний відбір. Найважливішим принципом податкового контролю є дотримання критерію економічної доцільності, відповідність ці-

лей контролю й засобів. Другим найважливішим принципом є дотримання гарантій і прав платника податків. Діє презумпція «добросовісності» платника податків. Якщо платник податків задекларував свої прибутки, вчасно сплатив податки, то він користується всіма гарантіями й правами. Під час судових розглядів насамперед перевіряється, чи були порушені права платника податків. До осіб, які ухиляються від оподаткування, не застосовуватимуться гарантії, оскільки вони порушили принцип обов'язковості сплати податків. Податкові органи мають право, а в деяких випадках зобов'язані давати офіційні роз'яснення нормативних актів у формі інструкцій і циркулярів, які публікуються в офіційному виданні. Крім того, податкова адміністрація зобов'язана в письмовій формі відповідати на питання платника податків. Ці відповіді платник податків може використовувати для свого захисту в суді [11].

Францію серед провідних розвинених країн відрізняє висока частка обов'язкових відрахувань (податкових платежів і внесків до фондів соціального призначення). Податкова система Франції виділяється низьким рівнем прямого оподаткування й одночасно високим рівнем непрямого [8].

У Японії система розгляду податкових суперечок з'явилася в 1970 р. і включає Національний податковий суд, 12 районних податкових судів і 7 відділень у великих містах. Національний податковий суд складається з голови, його заступників, суддів за скаргами, їхніх підлеглих, судових перевіряючих, служби узгодження й господарства [6, с. 19].

Податкова система США включає податки, що стягуються федеральним урядом, і податки, що стягуються в штатах місцевими органами влади. Найважливішими податками є прибутковий податок із населення, податки на прибуток корпорацій, внески до фонду соціального страхування, податки зі спадщини, акцизи [10].

У США важливе значення приділяється дотриманню податкового законодавства, зокрема своєчасній сплаті податків. Податкове законодавство США є досить складним, проте, незважаючи на це, воно вважається кращим у світі. Податкова служба США складається з великої кількості кваліфікованих співробітників [1].

Незважаючи на те, що американці надають дотриманню податкового законодавства істотне значення, у взаємовідносинах між громадянами, юридичними особами й платниками податків виникають податкові спори. У зв'язку із цим для їх вирішення створено спеціальний орган – податковий суд, який відіграє важливу роль у житті американського суспільства.

Як відзначається в науковій літературі, кількість податкових суперечок у країні не зменшилася, їх вирішенням займається Податковий суд США [2, с. 47]. Так, А.В. Белоусов констатує: «Податковий суд США є спеціалізованим органом юстиції, до юрисдикції якого входить вирішення податкових суперечок на підставі податкового законодавства США. До юрисдикції Податкового суду США віднесено спори щодо податків: прибуткового, на дарування, на успадковане майно, деякі види акцизів» [1, с. 19].

Податковий суд США засідає більш ніж у 80 містах США. Головний Податковий суд США знаходиться у Вашингтоні. У структурі суду декілька адміністративних відділів: офіс клерка суду, адміністративний офіс, відділ допуску до практики, відділ подачі позовів тощо. Усього в суді нараховується 8 основних відділів. С.В. Берестовий відмічає: «Податковий суд втілює собою податкову владу конгресу США в державі. Уряд США представляє в процесі розгляду судової справи в Податковому суді США

Окружний радник Служби внутрішніх прибутків, який є високопрофесійним юристом і підпорядковується безпосередньо Голові палати радника Служби внутрішніх справ США при Міністерстві фінансів США» [2, с. 49].

У науковій літературі, у якій досліджується механізм вирішення податкових суперечок у США, існує точка зору стосовно підтримки відповідної концепції вирішення податкових суперечок і запозичення з правової системи США використання спеціалізованого судового органу для вирішення податкових суперечок – Податкового суду. Створення спеціалізованого судового органу для вирішення податкових суперечок у довгостроковій перспективі матиме тільки позитивний ефект, який знайде вияв у такому:

- розвантаженні всієї судової системи;
- підвищенні професіоналізму суддів, які розглядають податкові спори внаслідок їх глибокої спеціалізації;
- можливості розроблення особливої процедури вирішення податкових суперечок (ураховуючи особливий характер останніх), тобто формування податкового процесу як окремого виду судочинства;
- забезпеченні швидшого, ефективнішого й професійнішого здійснення правосуддя в податкових справах [2].

А.В. Белоусов пише про те, що в межах адміністративної процедури вирішення податкових суперечок платники податків мають право оскаржити такі дії:

- будь-які дії Служби внутрішніх прибутків із розгляду податкових декларацій платників податків;
- будь-які дії Служби внутрішніх прибутків із розгляду змін, що вносяться платниками податків у свою звітність;
- дії з примусового стягнення з платників податків сум податкової недоїмки, податкових санкцій, сум за податковими угодами;
- накладені штрафи й стягнення;
- вимоги з внесення змін до звітності, а також штрафів за порушення, пов'язані з трасовими засобами [1].

Досвід США в регулюванні податкових стосунків між федеральною владою та владою штатів, у тому числі у сфері розмежування повноважень у податковій сфері, може бути корисним для сучасної України.

Висновки. Дослідження зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання захисту прав платників податків – фізичних осіб дозволяє зробити висновок про те, що в індустріально розвинених державах створені й функціонують фінансові (податкові) суди, які спеціалізуються на розгляді податкових суперечок. Крім того, у багатьох зарубіжних державах сформовані й успішно застосовуються податково-процесуальні норми, тобто сформовано податковий процес, який допомагає ефективно захищати права платників податків – фізичних осіб. Необхідно також відмітити, що в багатьох індустріально розвинених державах створено ефективні досудові форми захисту прав і законних інтересів платників податків – фізичних осіб. У зв'язку із цим зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання захисту прав платників податків – фізичних осіб доцільно впровадити до практики податкового адміністрування в Україні.

Література

1. Белоусов А.В. Процедуры разрешения налоговых споров по законодательству США : [монография] / А.В. Белоусов ; под ред. А.Н. Козырина. – М. : Юриспруденция, 2011. – 120 с.
2. Берестовой С.В. Разрешение налоговых споров в США / С.В. Берестовой // Налоговая политика и практика. – 2011. – № 5. – С. 46–48.
3. Бурцева А.М. Легальная и нелегальная минимизация налогов за рубежом / А.М. Бурцева // Российский налоговый курьер. – 2009. – № 5. – С. 72–74.
4. Вахитов Р.Р. Хартия налогоплательщика улучшает взаимоотношение сторон в налоговых отношениях / Р.Р. Вахитов // Налоговед. – 2012. – № 4. – С. 63–68.
5. Воловик Е.С. Обслуживание налогоплательщиков в Дании / Е.С. Воловик // Налоговый вестник. – 2006. – № 1. – С. 37–42.
6. Крылов Г.З. Налоговое расследование и налоговый суд Японии / Г.З. Крылов // Финансы. – 2012. – № 7. – С. 19–26.
7. Лисенков Ю.М. Податкова система у схемах, діаграмах, таблицях : [навчальний посібник] / [Ю.М. Лисенков, І.В. Педь] ; за заг. ред. І.В. Педь. – К. : Зовнішня торгівля, 2011. – 188 с.
8. Налоговые реформы. Теория и практика : [монография] / [И.А. Майбуров и др.] ; под ред. И.А. Майбурова, Ю.Б. Иванова. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2010. – 463 с.
9. Остерло Л. Конституционные принципы налогов и сборов в ФРГ / Л. Остерло, А. Тостен-Джобс // Налоговед. – 2004. – № 7. – С. 20–24.
10. Педь І.В. Податкова конкуренція : [монографія] / І.В. Педь. – К. : Експерт-Консалтинг, 2009. – 416 с.
11. Попонова Н.А. Налоговые органы во Франции / Н.А. Попонова // Финансы. – 2012. – № 1. – С. 73–74.
12. Румянцев А.Г. Финансовые суды в ФРГ / А.Г. Румянцев // Финансовые и бухгалтерские консультации. – 2009. – № 5. – С. 6–14.

Анотація

Литвинов С. В. Аналіз зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання захисту прав платників податків. – Стаття.

Статтю присвячено аналізу специфіки норм права в механізмі захисту прав платників податків. Розкривається зміст адміністративно-правового механізму захисту прав платників податків у зарубіжних країнах.

Ключові слова: податкові правовідносини, податкове законодавство, податок, платник податків, структура податкових правовідносин.

Аннотация

Литвинов С. В. Анализ зарубежного опыта административно-правового регулирования защиты прав налогоплательщиков. – Статья.

Статья посвящена анализу специфики норм права в механизме защиты прав налогоплательщиков. Раскрывается содержание административно-правового механизма защиты прав налогоплательщиков в зарубежных странах.

Ключевые слова: налоговые правоотношения, налоговое законодательство, налог, налогоплательщик, структура налоговых правоотношений.

Summary

Litvinov S. V. Foreign experience analysis of administratively legal adjusting rights protection of taxpayers. – Article.

The article deals with the research of the administrative and legal regulation of taxation. Functionally integral approach to this field that provides the determination of its goals, general functional structure, functional roles of its subjects, goal-directed understanding of the functions of the taxation legal relationships subjects in foreign countries was suggested.

Key words: tax legal relationship, tax legislation, tax, taxpayer, structure of tax legal relations.